

Людмила Нагорнюк

## ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ МЕДІАОСВІТИ В ІНШОМОВНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

*Стаття присвячена проблемі використання засобів медіаосвіти в іншомовній підготовці майбутніх вчителів у вищих педагогічних навчальних закладах України. Проведено аналіз цілей, моделей та основних аспектів медіаосвіти. Запропоновано використання у навчальному процесі комплексу медіазасобів за чотирма напрямками: друковані, аудіальні, аудіовізуальні та електронні ЗМІ. Визначено дидактичний потенціал та шляхи використання друкованих медіа в іншомовній освіті майбутніх вчителів у вищих педагогічних навчальних закладах України.*

**Ключові слова:** майбутній учитель, медіаосвіта, моделі медіаосвіти, дидактичний потенціал ЗМІ, іншомовна підготовка майбутніх учителів.

Стрімкий розвиток глобальної інформаційної інфраструктури призвів до інтеграції медіакультури майже у всі сфери людської діяльності – комунікації, виробництва, суспільної сфери та освіти. Це вимагає від фахівця не лише вмінь та навичок вузького спрямування, але й уміння орієнтуватись у інформаційному просторі, критично ставитись до інформації. Тому людина має бути медіаграмотною, медіакомпетентною та медіаосвіченою.

З іншої сторони геополітичні процеси в світі, європейська орієнтація України, швидкозмінні умови життя та підвищення вимог до іншомовної підготовки фахівців неминуче ведуть до зростання ролі іноземної мови у педагогічній професії.

Саме тому медіаосвіта є, водночас, важливим елементом іншомовної освіти та освіти загальної.

Зародившись як наука у 60-ті роки ХХ ст. у багатьох країнах світу (Велика Британія, США, Канада, Австралія, Франція та ін.), медіаосвіта успішно поширилась у всі кутки нашої планети. Серед тих, хто зробив чи робить свій внесок у розвиток медіаосвіти, варто назвати насамперед зарубіжних науковців Ж. Гоне, К. Ермелена, Бр. Кокса, Б. Дункана, Кр. Ворснопа, М. Маклюена; російських – Й. Усова, С. Пензіна, А. Шарікова, О. Федорова, Л. Зазнобіну, І. Челишову; вітчизняних – Г. Онкович, Ю. Чернявську, І. Чемерис, Б. Потятиника та ін. Ними зроблено ґрунтовний аналіз теоретичних особливостей практичного застосування медіаосвіти у навчально-виховному процесі, проаналізовано вплив

медіаосвіти на особистість та суспільство, виокремлено ряд медіаосвітніх концепцій, моделей та методів, проаналізовано вітчизняний та світовий досвід.

Незважаючи на численні дослідження у цій галузі, проблема використання засобів медіаосвіти у іншомовній підготовці майбутніх вчителів залишається невирішеною.

Мета статті: виходячи з сказаного вище, метою статті є визначити перспективні напрями використання медіаосвітніх засобів в іншомовній підготовці студентів у вищих педагогічних навчальних закладах України.

У сучасному науковому світі під медіаосвітою розуміють напрямок у педагогіці, який вивчає закономірності масової комунікації (преси, телебачення, радіо, кіно, відео). Основні цілі медіаосвіти: підготувати нове покоління до життя у сучасних інформаційних умовах, до сприйняття різноманітної інформації, навчити людину розуміти її, усвідомлювати її вплив на психіку, оволодівати способами спілкування на основі невербальних форм комунікації за допомогою технічних засобів [11, с. 5].

Поділяють медіаосвіту на наступні основні напрямки:

- меіаосвіта майбутніх професіоналів-журналістів (преса, радіо, телебачення, Інтернет), кінематографістів, режисерів, продюсерів та ін.;
- медіаосвіта майбутніх педагогів в університетах та інших вищих навчальних закладах (ВНЗ), в процесі підвищення кваліфікації викладачів ВНЗ і шкіл на курсах з медіакультури;
- медіаосвіта як частина загальної освіти учнів загальноосвітніх шкіл і студентів ВНЗ (яка, відповідно, може бути інтегрованим з традиційними дисциплінами або автономним навчанням (спеціальним, факультативним, гуртковим тощо));
- медіаосвіта в установах позашкільної освіти і центрах дозвілля (будинках культури, центрах позашкільної роботи, естетичного і художнього виховання, в клубах за місцем проживання і т.д.);
- дистанційна медіаосвіта школярів, студентів і дорослих за допомогою телебачення, радіо, системи Інтернету;
- самостійна медіаосвіта (вона теоретично може здійснюватися безперервно протягом всього життя людини) [6, с. 28–29].

Розроблені в світі моделі медіаосвіти можна розділити на освітньо-інформаційні (охоплюють вивчення теорії і історії, а також медіамови), виховно-етичні (моральна, релігійна і філософська проблематика у медіаматеріалі), практико-утилітарні (практичне вивчення і застосування медіазасобів), естетичні (розвиток художнього смаку та аналіз творів медіакультури) і моделі розвиваючого навчання (основний акцент робиться на розвиток сприйняття, уяви, критичного мислення щодо медіатекстів будь-якого типу тощо). Актуальними і продуктивнішими в сучасних умовах, на думку російського вченого О. Федорова, є моделі медіаосвіти, розроблені Ю. Усовим, А. Спічкіним, Л. Зазнобіною, А. Шарі-

ковим та іншими педагогами-дослідниками [12, с. 88–89].

Проаналізувавши низку російських (О. Баранов, Л. Зазнобіна, Г. Поличко, Ю. Усов, А. Федоров, А. Шаріков) та зарубіжних (Л. Мастерман, Е. Харт, Ж. Гоне, У. Бір, Л. Богарт) моделей медіаосвіти, ми виділяємо деякі аспекти, які актуальні для нашого дослідження:

- застосування в більшості моделей ігрових, евристичних форм проведення занять, що дозволяє, у випадку, коли медіаосвіта інтегрується в навчальні дисципліни – урізноманітнити заняття, зробити його захоплюючим, а, значить, підвищити його ефективність, створити сприятливий психологічний клімат на занятті;

- деякі моделі передбачають вивчення технічного приладдя медіаапаратури і формування практичних умінь використання даної апаратури з метою створення власних медіатекстів;

- окремі моделі передбачають вивчення правил декодування медіатексту, опис його змісту, асоціацій, особливостей мови тощо;

- поєднання в більшості моделях індивідуальних та групових форм роботи учнів чи студентів;

- орієнтування на максимальне використання потенційних можливостей медіаосвіти відповідно до поставлених цілей і завдань;

- деяким моделям притаманна варіативність, можливість цілісного чи фрагментарного впровадження в освітній процес.

Найцікавішою для нашого дослідження є модель інтегрованої медіаосвіти, запропонована Л. Зазнобіною [5]. Суть цієї моделі полягає в інтеграції медіаосвіти з гуманітарними та природничими шкільними дисциплінами з метою підготовки школярів до життя в інформаційному середовищі шляхом підсилення медіаосвітньої аспектності при вивченні різних навчальних дисциплін.

Утім, на нашу думку, недоцільно обмежувати застосування цієї моделі тільки у шкільній практиці. Французький дослідник Ж. Гоне, зокрема, медіаосвітню практику у своїй країні представляє в такій послідовності: «ЗМІ в початковій школі», «Мас-медіа в коледжі», «ЗМІ в ліцеї», «ЗМІ в професійному ліцеї», «ЗМІ в університеті» [4].

Повертаючись до зазначеної моделі, зауважимо, що, як вважає Л. Зазнобіна, при інтеграції медіаосвіти у шкільні навчальні дисципліни цілі медіаосвіти потрібно конкретизувати до рівня навчальних завдань предмета, який викладається. Інакше кажучи, потрібно знаходити якомога більше точок дотику навчального предмета і «зовнішніх» інформаційних потоків, а також забезпечувати їх пересікання. Згодом необхідно ставити і вирішувати ті медіаосвітні завдання, які дозволяє навчальний матеріал [5, с. 2].

Педагоги, котрі займаються впровадженням засобів медіаосвіти у навчально-виховний процес, говорять про відповідні освітні технології, за допомогою яких можна втілити в життя згадувані моделі. Проте

Г. Онкович вважає, що їх можна об'єднати одним терміном – медіадидактика [8, с. 29]. Відповідно медіадидактика складається з технологій окремих дидактик – пресодидактики, мультимедіадидактики (зокрема, інтернетдидактики), теледидактики, кінодидактики тощо.

Дидактичний ефект медіаосвіти, на наш погляд, безсумнівний у мотивації, систематизації і поглибленні знань студентів, розвитку їх професійно-значущих умінь і навичок, пам'яті, критичного мислення, творчих і комунікативних здібностей, естетичного сприйняття і аналізу. Різноманітність засобів, варіативність форм їх використання згідно до цілей, методів, прийомів, завдань навчального заняття допомагає зробити процес навчання більш повним, вплинути на глибину і практичність засвоєння матеріалу, а отже і на іншомовну підготовку майбутнього вчителя.

Отже, актуальність звернення до засобів медіаосвіти як засобу в іншомовній підготовці майбутніх вчителів зумовлена багатьма чинниками, серед яких провідними можна визначити такі:

- пов'язаність майбутньої професійної діяльності з медіапростором;
- стрімке зростання інтенсивності інформаційного потоку (насамперед аудіовізуального: Інтернет, телебачення, відео, кіно);
- складноструктурованість медіаринку та ускладнення механізмів управління медіапростором;
- насиченість сучасного суспільства ЗМК, електронними зокрема;
- прогностична функція медіаосвіти, що полягає у всебічній підготовці студентів з урахуванням вимог майбутнього;
- великий педагогічний потенціал ЗМК у вивченні іноземних мов (медіадидактика).

Таким чином, у нашій статті ми пропонуємо у іншомовній підготовці майбутніх учителів використання комплексу медіазасобів за чотирима напрямками: друковані, аудіальні, аудіовізуальні та електронні ЗМІ.

Обсяг статті не дозволяє висвітлити весь спектр педагогічних питань по всіх чотирьох напрямках, тому ми детально зупинемось лише на використанні іншомовних друкованих медіа у підготовці студентів у вищих педагогічних навчальних закладах.

Більшість дослідників (Д. В. Малявін, С. В. Плотницька, І. В. Слесаренко, І. М. Чемерис) роботу з газетним матеріалом поділяють на три етапи: до читання тексту (дотекстовий), під час читання тексту (при-текстовий) і після читання тексту (післятекстовий).

У науково-педагогічній і методичній літературі описується багато форм і методів роботи студентів з періодикою. Ми зазначимо лише ті, які, на нашу думку, доцільно застосовувати у іншомовній підготовці майбутніх учителів, а саме дискусія, метод навчальної аналогії, дидактична гра, метод лінгвістичного експерименту, прийом колажування, прийом створення лінгвосоціограми, прийом коментування, анотування, проблемна ситуація,

критичний аналіз, «креативне письмо» тощо.

Залежно від форм і методів роботи з газетним матеріалом, рівня підготовки студентів, частоти виконання цього виду роботи, викладач може присвячувати такій роботі ціле заняття або тільки частину; над одним текстом може працювати вся група або кожен студент з іншим текстом. На думку І. Чемерис, заняття можуть бути спрямовані на аналіз загальних відмінностей зарубіжної та вітчизняної преси, особливостей газетних рубрик, жанрів, типів текстів, світлин та малюнків, заголовків, типів лідів, соціокультурних та соціолінгвістичних понять, журналістської внутрішньої та зовнішньої термінології, прийомів впливу на аудиторію, критичний аналіз змісту та форми журналістського тексту [13, с. 169].

Для успішної реалізації процесу іншомовної освіти майбутніх педагогів за допомогою текстів газетно-публіцистичного стилю необхідно ретельно їх відбирати, важливим аспектом є питання про критерії відбору таких текстів. Проаналізувавши наукові праці з цієї проблеми, врахувавши вікові особливості і майбутній фах студентів, структурні особливості іншомовної підготовки майбутніх педагогів, вважаємо доцільним відбирати тексти за такими критеріями: соціокультурна цінність; жанрова та тематична різноманітність; інформативність; критерій посильності та доступності; врахування потреб, інтересів читачів; фахова цінність з позиції майбутньої професії.

Проаналізовані нами напрями використання медіаосвітніх засобів в іншомовній підготовці студентів враховують інтеграційний характер навчання, в якому необхідно було пов'язати розвиток медіаграмотності та іншомовної підготовки студентів.

Таким чином, засоби медіаосвіти, з урахуванням вищенаведених технологічних особливостей, постають як невід'ємний засіб у іншомовній підготовці майбутніх учителів. Робота з друкованими матеріалами ЗМІ на занятті з іноземної мови дає багато варіантів для педагогічної творчості. Якщо матеріали ЗМІ на заняттях з іноземної мови стихійні і хаотичні, то це унеможлиблює досягнення позитивного результату. В зв'язку з цим перспективним є дослідження педагогічних умов використання засобів медіаосвіти у навчальному процесі.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Андриенко Е. В. Социальная психология : [учеб. пособие для студентов пед. вузов] / Е. В. Андриенко ; под ред. В. А. Сластенина. – М. : Academia, 2000. – 262, [1] с.
2. Бирюк О. В. Методика формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів у навчанні читання англомовних публіцистичних текстів : дис. ... кандидат пед. наук : 13.00.02 / Бирюк Ольга Василівна. – К., 2006. – 209 с.
3. Богомолов А. Н. Средства массовой коммуникации: культуро-

- логический и дидактический аспекты (русский язык как иностранный) : автореф. дис. на соискание науч. спенени канд. культуролог. наук : спец. 24.00.04 «Теория и история культуры» / А. Н. Богомолов. – М., 1997. – 24 с.
4. Гоне Ж. Освіта і засоби масової інформації / Ж. Гоне. – К. : К.І.С., 2002. – 100 с.
  5. Зазнобина Л. С. Стандарт медиаобразования, интегрированного в гуманитарные и естественнонаучные дисциплины начального общего и среднего общего образования [Электронный ресурс] / Л. С. Зазнобина. – Режим доступа : <http://www.mediaeducation.ru/publ/standart.shtml> – Загл. с экрана.
  6. Медиаобразование в России: проблемы и перспективы : материалы Первой Всеросс. интернет-конф. Асоц. кинообразования и медиапедагогике России [Электронный ресурс]. – 2004. – Режим доступа : <http://edu.of.ru/attach/17/3401.doc>
  7. Наер В. Л. Прагматический аспект английского газетного текста / В. Л. Наер // Коммуникативные и прагматические особенности текстов разных жанров. – М., 1981. – С. 106–116.
  8. Онкович Г. Засоби масової комунікації у термінологічному просторі медіаосвіти / Г. Онкович // Дивослово. – 2007. – № 5. – С. 29–31.
  9. Онкович Г. В. Теоретичні основи використання засобів масової інформації у навчанні української мови студентів-нефілологів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання» / Г. В. Онкович. – К., 1995. – 44 с.
  10. Стрельцов Б. В. Основы публицистики. Жанры : [учеб. пособие] / Б. В. Стрельцов. – Мн. : Университетское, 1990. – 240 с.
  11. Федоров А. В. Медиаобразование и медиаграмотность: мнение экспертов [Электронный ресурс] / А. В. Федоров. – Режим доступа : <http://www.edu.of.ru/attach/17/946.doc> – Загл. с экрана.
  12. Федоров А. В. Медиаобразование в России: краткая история развития / А. В. Федоров, И. В. Чельшова. – Таганрог : Познание, 2002. – 266 с.
  13. Чемерис І. М. Формування професійної компетентності майбутніх журналістів засобами іншомовних періодичних видань : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Чемерис Інна Михайлівна. – К., 2008. – 244 с.